

АКАДЕМІЧНА СТРАТЕГІЯ У СФЕРІ ІВ – КРАЩІ ПРАКТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ СЕМІНАРІ У КИЄВІ

У Києві 5-6 липня 2017 року проходив Регіональний семінар за програмою Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) на тему «Політика у сфері інтелектуальної власності в університетах та науково-дослідних установах». Майданчиком для заходу став Київський університет права Національної академії наук України (КУП НАНУ). Співорганізаторами семінару виступили Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ) та КУП НАНУ.

В основу семінару були покладені актуальні питання розробки та впровадження політики з інтелектуальної власності (ІВ) в університетах та науково-дослідних закладах України. Як зазначив під час відкриття заходу ректор КУП НАНУ Юрій Бошицький, побудова прозорої стратегії роботи з ІВ у вишах та наукових інституціях, у яких сконцентровано значну частку новаторів та авторів перспективних розробок, є для України одним з першорядних завдань. Директор Департаменту країн з перехід-

ною та розвинутою економікою ВОІВ Міхал Свантнер у свою чергу відзначив, що для Уряду України, який сьогодні велику увагу приділяє пошуку шляхів вирішення проблем сфери ІВ, реалізація зазначеного підходу є послідовним кроком, оскільки відповідає пріоритетним напрямкам розвитку економіки країни.

На жаль, ситуація, яка склалася в країні, не сприятлива для ефективного старту інноваційного циклу. Завідувач кафедри інтелектуальної власності і права Інституту інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія» у м. Києві Павло Цибульов констатував той факт, що, маючи у своєму активі понад 300 університетів та понад 900 науково-дослідних інститутів, Україна виробляє та реалізує менше ніж 3% інноваційної продукції, посідаючи 134-е місце у світі за показником ВВП на душу населення. На думку фахівця, основними чинниками для виправлення ситуації повинні стати фінансування та посередництво: держава має створювати сприятливі умови для інноваційного процесу, посилити фінансову підтримку наукових досліджень, забезпечити зростання соціальної значущості науковців. Країні необхідна розвинена національна інноваційна система, яка передбачатиме, зокрема, документальне забезпечення університетів та наукових організацій у питаннях регламентування роботи з ІВ. Результатом її функціонування має стати належна кількість ліцензійних договорів і прибуток, отриманий від реалізації ІВ. Також дуже важливими є відбір об'єктів ІВ, придат-

Міхал Свантнер, Юрій Бошицький та ХарітМессер-Ярон

них до комерціалізації; визначення потенційних ліцензіатів; підготовка фахівців для реалізації політики з ІВ.

На переконання директора Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України Андрія Шевцова, у питаннях комерціалізації розробок та управління ІВ в університетах необхідно дотримуватися балансу між інтересами автора розробки та закладу, в якому він працює. Як підкреслив керівник, сьогодні в стінах освітніх та наукових закладів актуальними проблемами є масове запозичення та плагіат у наукових роботах. Зміни, які покликані найближчим часом оновити законодавство у сфері вищої освіти, затвердять основні принципи академічної доброчесності, визначать поняття академічного плагіату, забезпечать захист авторського права в наукових роботах і дисертаціях. За словами Андрія Шевцова, систематизований захист інтелектуальної власності в університетах та наукових закладах, розвиток експертного середовища, реалізація проекту національного репозитарію академічних текстів — це ті фактори, які протидіятимуть практиці масового запозичення, заохочуватимуть випускників залишатися для побудови подальшої кар'єри в Україні. Своє звернення до аудиторії доповідач підсумував переліком основних інструментів прозорого впровадження регламентів з ІВ: підвищення обізнаності з проблемами галузі й поваги до ІВ та загальне неприйняття плагіату в академічному середовищі.

Аудиторія Регіонального семінару
5-6 липня 2017 року в Києві

Багаторічний досвід побудови інноваційної економіки Ізраїлю, який може бути корисним для України, представила професор університету Тель-Авіву Хагіт Мессер-Ярон. За її словами, паралельне існування двох світів — науки та комерційного виробництва — можливі лише за умови значного інвестування з боку держави у фундаментальні дослідження та підтримання балансу між академічним і бізнес-середовищем. З одного боку, державне фінансування має повертатися у вигляді прибутку від використання комерціалізованих технологій, з другого — важіль комерціалізації не повинен «тиснути» на наукові кола, які потребують свободи та простору для розширення креативних горизонтів, створення якісної бази для нових відкриттів. Культуру відкритості, притаманну академічному середовищу, слід поважати, витримуючи баланс між нею та індустрією, яка зі свого боку постійно потребує нових технологій для безперервного зростання. Одне з найважливіших завдань, за словами Хагіт Мессер-Ярон, — зробити трансфер технологій легким та вигідним для обох сторін. Зі стін університетів виходять стартапи, а індустрія звертається до наукових закладів у пошуку нових рішень. Надаючи ліцензії, захищені патентами, наукові заклади заробляють на відкриттях. Як наголосила фахівець, основним вигодонабувачем у цьому процесі є суспільство, заради процвітання якого ведеться зазначена діяльність. Кожний університет повинен мати ясну та прозору політику, яка визначає його, у

Хагіт Мессер-Ярон, професор університету Тель-Авіву (Ізраїль)

першу чергу, як інтелектуальну установу, а не комерційну чи політичну. Хадіт Мессер-Ярон підкреслила, що в Ізраїлі понад 4% ВВП витрачається на інновації, що є дуже високим показником. І як наслідок — висока наукоємність ізраїльських виробництв, зростання інноваційної частки в економіці.

Кожен з університетів в Ізраїлі, хоч і фінансується державою, є повністю незалежним у визначенні власної політики. У кожному закладі є компанія, яка займається трансфером технологій, відповідає за комерціалізацію та управління правами ІВ. Три визначальні складові діяльності такої компанії: нормативна база, політика закладу щодо ІВ та її імплементація. Основою політики є відповідальний трансфер технологій, тобто університет самостійно визначає зобов'язання перед наукою та суспільством і керує процесом комерціалізації. Також у Ізраїлі діють спеціальні програми уряду для взаємодії університетів та промисловості, які спрямовані на вивчення комерційного ефекту від нових розробок. Як приклад, один з інститутів зі штатом у 200 співробітників отримує прибуток на рівні \$1 млн на рік від діяльності, пов'язаної з продажем та ліцензуванням ІВ, а технології, які створені на базі його розробок, коштують десятки мільярдів доларів.

Міхал Свантнер звернув увагу аудиторії на те, що однією з найважливіших сторін діяльності ВОІВ є методологічна, спрямована на допомогу в розвитку національної стратегії ІВ, заохочення

винахідників та творців, стимулювання діяльності у сфері охорони прав ІВ. За словами міжнародного експерта, сьогодні в Україні продовжує проявляти себе типова для країн з перехідною економікою картина, коли розвиток науки та її досягнення фактично не мають впливу на сферу інновацій. Першим кроком для подолання ситуації, яка склалася, стане впровадження в університетах та наукових закладах регламентів, які визначають усе коло питань, пов'язаних з ІВ. Також Міхал Свантнер зазначив, що, зважаючи на строки «свіжості» патенту, які сьогодні зменшилися у світі до декількох місяців, за своїм характером діяльності вчений вже не має змоги займатися комерціалізацією. Лише впровадження системи оцінювання економічного ефекту від розробок, прозора стратегія патентування та продажу винаходів зможуть запустити механізми отримання вигоди від ІВ усередині держави. ВОІВ зі свого боку надаватиме Україні допомогу в реалізації цієї програми. Використання власного досвіду та запозичення кращих міжнародних практик, формування експертного прошарку, який просуватиме в дослідницьких закладах ідею створення власної політики у сфері ІВ, — це ті необхідні кроки, які, на думку Міхала Свантнера, повинні бути зроблені в нашій державі найближчим часом.

Під час семінару консультант Департаменту країн з перехідною та розвинутою економікою ВОІВ Мохаммад Аль Габбал представив аудиторії методику розробки політики з ІВ, яка за 10 кро-

Міхал Свантнер, Директор
Департаменту ВОІВ (Женева)

Мохаммад Аль Габбал, консультант
Департаменту ВОІВ (Женева)

ків визначає пріоритети, сфери відповідальності та вектори реалізації політики для кожного закладу. Фахівець BOiB підкреслив, що кожен університет та науковий заклад повинні бути відкритими та прозорими в розробці таких документів. Політика з ІВ має бути затверджена керівництвом університету й отримати підтримку з боку профільного міністерства. Десять кроків методики від BOiB допоможуть закладу в алгоритмічному порядку визначитися з власним напрямом розвитку у сфері інновацій. За словами Мохаммада Аль Габбала, важливими щодо розробки політики з ІВ є вирішення питання трансферу технологій і юридична впевненість, що в країні працює гармонійна нормативна система і є ринок для комерціалізації винаходів. BOiB у цьому процесі пропонує безкоштовні інструменти, створені на прикладах кращих університетів світу, з фокусуванням на ключових аспектах сфери ІВ.

Окрім представників BOiB, у семінарі взяли активну участь фахівці освітніх та наукових закладів Азербайджану,

Білорусі та Словаччини. Програма семінару включала панельні дискусії та засідання експертної групи щодо реалізації національного проекту «Політика у сфері інтелектуальної власності в університетах та науково-дослідних установах» у 2017 році. Під час засідання обговорювались основні етапи, терміни й умови реалізації проекту. Юрій Бошицький відзначив вагомий роль експертів у процесі підготовки ефективної політики з ІВ і від імені КУП НАНУ запросив провідних фахівців галузі різних регіонів України до активної співпраці над національним проектом упровадження політик з ІВ. Слід також зазначити, що в рамках налагодження міжнародного співробітництва представники BOiB під час візиту до України відвідали Рівненський інститут КУП НАНУ, провели зустріч з головою Львівської обласної державної адміністрації Олегом Синюткою, а також узяли участь у круглому столі з правниками, фахівцями сфери ІВ та працівниками науково-дослідних закладів Львівського регіону.

Д.

Підготував Владислав Гаврильчик